

แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

โดย นายอนุพงษ์ จันทรเพ็งเพ็ญ

นายช่างสำรวจชำนาญงาน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ
๒. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับแนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้

สรุปเนื้อหา

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ปัจจุบันข้อมูลภาครัฐมีจำนวนมากมายมหาศาล แต่ขาดการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไม่ได้และประชาชนยังเข้าถึงยาก ดังนั้นเราจึงต้องแก้ไขปัญหานี้และหาวิธีการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เพื่อให้ข้อมูลที่มีจำนวนมากมหาศาลนั้นสามารถถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างแท้จริง และเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ข้อมูลที่รัฐจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายให้ได้อย่างเสรีโดยไม่จำกัดวัตถุประสงค์ และไม่เสียค่าใช้จ่าย ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล นำไปเผยแพร่ต่อ และต่อยอดได้อย่างเสรีโดยไม่เลือกปฏิบัติ ข้อมูลอยู่ในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ซึ่งข้อมูลเปิดภาครัฐเป็นการช่วยสร้างความโปร่งใสให้ภาครัฐในการบริหารประเทศ เสริมสร้างคุณภาพให้สังคม เศรษฐกิจ และสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการตรวจสอบความถูกต้องได้

- ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่มีต่อภาครัฐ คือ ช่วยให้เกิดธรรมาภิบาลข้อมูล ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เกิดการบูรณาการการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกัน เพื่อใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบาย อีกทั้งยังเป็นการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะอีกด้วย

- ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่มีต่อภาคเอกชน คือ สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐไปใช้ต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ ขับเคลื่อนนวัตกรรม รวมถึงเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศได้

- ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่มีต่อภาคประชาชน คือ เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในภาครัฐรูปแบบดิจิทัลที่ดียิ่งขึ้น และนำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ ได้ในอนาคต

ประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูล

ประเภทของข้อมูล สามารถแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) คือ คลังข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งหมด จากทุกแหล่ง ทุกรูปแบบ ๒) ข้อมูลเปิด หมายถึง ข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสรี ๓) ข้อมูลภาครัฐ คือ ข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของทางรัฐ ๔) ข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นข้อมูลเปิดที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ ๕) ข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High Value Datasets) คือ ชุดข้อมูลที่ครอบคลุมทุกประเภทของข้อมูล เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งผู้ให้ข้อมูลและผู้นำข้อมูลไปใช้ ซึ่งชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงก็สามารถอยู่ในชุดข้อมูลใหญ่ ข้อมูลเปิด และข้อมูลภาครัฐได้ด้วยเช่นกัน โดยจะต้องเป็นชุดข้อมูลที่เปิดเผยบนศูนย์กลาง

ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th) ตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป และมีจำนวนการเข้าชมข้อมูลมากกว่า ๑๐๐ ครั้งต่อปี และเป็นข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง และนำไปใช้ต่อได้อย่างกว้างขวาง

การเตรียมข้อมูลเพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

ข้อมูลเปิดภาครัฐมีความสำคัญและมีประโยชน์มากต่อทุกภาคส่วน ก่อนการเปิดเผยข้อมูลจึงต้องมีหลักในการเตรียมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ได้แก่

๑. การพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐต้องพิจารณาจากคุณลักษณะข้อมูลเปิดทั้ง ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) สมบูรณ์ (Complete) ข้อมูลต้องครบถ้วน พร้อมใช้ และไม่ใช่อะไรบางส่วนบุคคล ๒) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรงและไม่มีการปรับแต่ง ๓) ข้อมูลต้องเป็นปัจจุบัน (Timely) หรือเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงล่าสุด ๔) เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) หรือสามารถเข้าถึงได้หลายช่องทาง ๕) อ่านได้ด้วยเครื่อง (Machine-readable) หรือคอมพิวเตอร์สามารถประมวลผลได้ ๖) ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) โดยผู้ใช้จะสามารถเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างอิสระ ๗) ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) ซึ่งต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานที่ใช้ได้ในหลายแพลตฟอร์ม ๘) ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) ผู้ใช้สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย และไม่ต้องขออนุญาตจากผู้ใดก่อนใช้ข้อมูล ๙) คงอยู่ถาวร (Permanence) ข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูล ๑๐) ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล

๒. การประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ผ่านกิจกรรมทั้ง ๕ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการข้อมูลเปิดด้วยการจัดทำแผนในการบริหารและการเปิดเผยข้อมูล ๒) สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูลด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายในหน่วยงาน ๓) สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ๔) งบประมาณ โดยจะต้องกำหนดให้จำเป็นต่อการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ๕) กำหนดกลยุทธ์หรือกำหนดแนวทางการประเมินงานที่มีความชัดเจน

ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูล

หลังเสร็จสิ้นการเตรียมข้อมูลเพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐแล้ว จะต้องเตรียมการเปิดเผยข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ มีทั้งหมด ๑๐ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สำรวจชุดข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยงาน และจัดทำธรรมาภิบาลภาครัฐ แล้วจึงคัดข้อมูลสาธารณะออกมาเพื่อเตรียมเผยแพร่ ๒) พิจารณารายชุดข้อมูลที่ควรนำมาเปิดเผย โดยนำข้อมูลสาธารณะที่เตรียมไว้มาระบุประเภท ความสำคัญ และทิศทางที่จะนำไปใช้ โดยดูจากเกณฑ์ว่าจะเปิดเผยตามภารกิจของหน่วยงาน กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย เพื่อสร้างความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต มีคุณประโยชน์ต่อผู้พัฒนาในการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ หรือมีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้นำข้อมูลไปใช้งาน ๓) จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล โดยดูจากคุณค่าของชุดข้อมูล คุณภาพของชุดข้อมูล และการบริหารจัดการของชุดข้อมูลเปิด หากข้อมูลใดมีครบให้นำข้อมูลมาเปิดเผยก่อน ๔) การรวบรวมและจัดทำชุดข้อมูล ให้จัดการคัดแยกและจัดทำเป็นชุดข้อมูลที่ถูกต้อง ๕) การจำแนกประเภทข้อมูลและตัวอย่างเป็นการตรวจสอบข้อมูลก่อนการนำไปเผยแพร่ ๖) การเตรียมความพร้อมก่อนนำขึ้นเพื่อเผยแพร่ โดยต้องทำให้ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิด ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ต้องแปลงไฟล์ ต้องกำหนดความถี่ในการปรับปรุงข้อมูล และต้องมีการจัดทำ Metadata ๗) การขออนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานภาครัฐหรือราชการในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ๘) เผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงาน และผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ ๙) การวัดผลจะต้องมีการทำแผนการวัดผลเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

๑๐) การปรับปรุงข้อมูลอย่างต่อเนื่อง โดยต้องนำผลที่ได้จากการวัดผล มาปรับปรุงต่อเนื่อง แก้ไข ปรับปรุง ข้อมูลเดิมให้มีคุณภาพ และตอบโจทย์ผู้ใช้ข้อมูล รวมถึงจัดทำ High Value Datasets ซึ่งหากดำเนินการตาม ขั้นตอนทั้ง ๑๐ แล้ว ข้อมูลที่เผยแพร่สู่สาธารณะจะมีคุณประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนในสังคมและประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ

เมื่อได้ข้อมูลพร้อมจะเปิดเผยแล้ว ขั้นตอนถัดมา คือ การนำข้อมูลไปเผยแพร่ผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิด ภาครัฐ (data.go.th) เริ่มจากการสมัครสมาชิกหน่วยงานหรือสมาชิกเพื่อเข้าไปเผยแพร่ข้อมูล พร้อมทั้งมีคู่มือ ข้อควรระวัง การเชื่อมโยงข้อมูล และเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐผ่านเว็บไซต์ของศูนย์กลางข้อมูล เปิดภาครัฐ ซึ่งทำให้หน่วยงานของรัฐไม่ต้องตั้งงบประมาณใหม่เพื่อมาพัฒนาแพลตฟอร์ม ผู้ใช้ข้อมูลสามารถใช้ ข้อมูลจากแหล่งเดียวกันได้ และมี API อยู่แล้ว จึงสามารถเชื่อมข้อมูลได้โดยไม่เกิดปัญหาข้อมูลซ้ำซ้อนและ ผิดพลาด ผู้ใช้งานสามารถค้นหาข้อมูลได้ง่ายตามชื่อของชุดข้อมูลหรือหน่วยงานที่มาเปิดเผยข้อมูล โดยข้อมูล เหล่านี้เป็นข้อมูลมีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนในสังคมและประเทศไทย

การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

สามารถปฏิบัติงานและดำเนินการเปิดเผยข้อมูลอย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยเฉพาะการคุ้มครองข้อมูล ส่วนบุคคล ปรับกระบวนการบริหารจัดการข้อมูลภายในหน่วยงาน สามารถจัดทำบัญชีข้อมูล จำแนกข้อมูล กำหนดผู้รับผิดชอบและการวางแผนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ซึ่งเป็นการสนับสนุนความโปร่งใสและเกิด การธรรมาภิบาลข้อมูล รวมไปถึงนำข้อมูลไปใช้พัฒนางานและบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ที่ได้รับ

- ต่อตนเอง สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านข้อมูลได้ถูกต้องตาม กฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำชุดข้อมูล จำแนกประเภทข้อมูล ปรับปรุงข้อมูล และเปิดเผยข้อมูล ได้อย่างถูกต้อง พัฒนาทักษะและจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบตามมาตรฐาน
- ต่อองค์กร เพิ่มความโปร่งใสสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีให้องค์กรจากการเปิดเผยข้อมูลเปิด ภาครัฐขององค์กร เป็นการสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลและจัดการข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันภายใน หน่วยงาน
- ต่อสาธารณะ ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูลเปิดภาครัฐที่มีคุณภาพ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ครอบคลุม และทันสมัย สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและเสนอแนะเชิงนโยบายได้อย่างเหมาะสม

แหล่งที่มา

หลักสูตร : แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

บรรยายโดย : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

สถาบัน/หน่วยงาน/ระบบ : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

รูปแบบหลักสูตร : การเรียนรู้ออนไลน์ TDGA e-Learning

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : สิงหาคม ๒๕๖๔